

Piotr Wisz

MISTRZOWIE SALETYŃSKIEGO NOWICJATU DO 2003 R.

Wstęp

W 2002 r. minęło sto lat od przybycia Misjonarzy Matki Bożej z La Salette do Polski¹. Okrągła rocznica zmusza do refleksji nad przeszłością, domagając się między innymi podsumowań, statystycznych ujęć. O żywotności zakonów, zgromadzeń w dużej mierze decyduje formacja duchowa, której pierwsze zasadnicze zręby dokonują się w czasie nowicjatu, pod okiem doświadczonego zakonnika, mistrza. Przyjrzyjmy się mistrzom saletyńskim najpierw pod kątem wymagań stawianym im przez prawo zakonne, następnie przez pryzmat statystyki, która w dużej mierze zobrazuje ich wkład na polu formacji do 2003 r., kiedy to złożyli pierwszą profesję zakonną nowicjusze rozpoczynający nowicjat w stulecie przybycia saletynów do Polski, a na końcu spróbujmy przybliżyć sylwetki kilku mistrzów, odwołując się do dokumentacji archiwalnej i wspomnień nowicjuszy.

Wymagania stawiane mistrzowi saletyńskiego nowicjatu

Największy wpływ na wychowanie i formację nowicjuszy saletyńskich wywierał mistrz nowicjatu. Jako ich bezpośredni przełożony, spotykał się

¹ O dziejach Zgromadzenia Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Polsce piszą między innymi: P. Jamioł, *Dzieje Sanktuarium Matki Bożej Saletyńskiej w Dębowcu w latach 1910-1996*, Kraków 2002; tenże, *Saletyni w Polsce*, Kraków 2004; J. Lis, *Początki Saletynów w Polsce*, „Studia Saletyńskie”, 2000, nr 1, s. 90-97; P. Wisz, *Formacja duchowa i intelektualna Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Polsce do 1972 roku*, Kraków 2003; tenże, *Dzieje Małego Seminarium Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Polsce (1906-1952)*, Kraków 2004.

z nowicjuszami najczęściej i spędzał w ich towarzystwie najwięcej czasu. Kontakty te obejmowały zarówno spotkania przewidziane regulaminem nowicjatu, jak też odbywały się na gruncie prywatnym². W związku z tym władze zgromadzenia, generał i jego rada, a następnie, po utworzeniu w 1934 r. polskiej prowincji, prowincjał i jego rada, stawiały duże wymagania kandydatom do pełnienia funkcji mistrza nowicjatu.

Prawo saletyńskie szczegółowo określało wiek kandydata, lata życia zakonnego, jak i cechy charakteru oraz preferowane cnoty chrześcijańskie. Mistrz nowicjatu – wyłącznie zakonnik będący kapłanem o ślubach wieczystych³ – pierwotnie – według saletyńskiego ustawodawstwa – powinien mieć co najmniej trzydzieści pięć lat życia i dziesięć lat profesji zakonnej⁴. Do 1970 r. Misjonarze Matki Bożej z La Salette w Polsce dwukrotnie złamali ten punkt *Konstytucji*. Mistrz Stanisław Krzyworączka obejmował urząd w wieku trzydziestu lat i w dziewiątym roku profesji zakonnej⁵. W przypadku ks. Fryderyka Przybycienia – miał trzydzieści lat zostając mistrzem i spełniał drugi warunek – uzyskano od Prymasa Polski zwolnienie z tego punktu⁶. *Nowe prawo zwyczajowe prowincji. Tekst tymczasowy z 1970 i 1972 r.* wymóg co do wieku i lat życia zakonnego pominęło. Zatwierdzona w 1985 r. przez Stolicę Apostolską *Reguła życia zakonnego Misjonarzy Matki Bożej z La Salette*, podobnie jak i *Statuty prowincjalne Pro-*

² „W pracy formacyjnej mistrz nowicjatu wykorzystuje nie tylko konferencje, czy wizyty składane przez nowicjuszy, lecz każdą nadarzającą się okazję”. *Statuty prowincjalne Prowincji Matki Bożej Królowej Polski*, Kraków 1987, s. 12, p. 49; por. *Nowe prawo zwyczajowe prowincji. Tekst tymczasowy z 1970 i 1972 r.*, s. 19, p. 93; Zbiory prywatne Piotra Wisza (ZPPW), *Relacje ustne*: ks. Antoni Ciuła MS (spisana przez P. Wisza w Dębowcu 2 VIII 2001 r.), ks. Fryderyk Przybycień MS (spisana przez P. Wisza w Krakowie 4 X 1998 r.), tamże, *List ks. Eugeniusza Gotkowskiego MS do Piotra Wisza*, Kraków 29 I 2002 r.; P. Jamioł, *Dzieje Sanktuarium*, s. 241-251; *Śp. Ks. Dr Eliasza Roux, m.s.*, „PMBS”, R. 29:1949, nr 11, s. 293-294; B. Młynarski, *Na dwudziestopięciolecie*, „PMBS”, R. 29:1949, nr 7, s. 7-8; Archiwum Prowincjalne Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Krakowie (APSK), M. Cymbor, *Wspomnienia z Hurka*; Archiwum klasztoru Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Dębowcu (ASD), *Kronika klasztoru w Dębowcu* (Kr.KD), t. 2:1962-1968.

³ *Konstytucje Zgromadzenia Misjonarzy Matki Boskiej Saletyńskiej*, Dębowiec 1940, s. 94, p. 624; *Statuty*, s. 11, p. 45; *Nowe prawo*, s. 19, p. 91; *Reguła życia zakonnego Misjonarzy Matki Bożej z La Salette*, Rzym 1985, s. 47, p. 55.

⁴ *Konstytucje*, s. 94, p. 624.

⁵ APSK, *Księga uchwał rady prowincjalnej* (KURP), t. 1:1926-1966, uchw. z 26 VII 1937 r.; tamże, *Karta personalna S. Krzyworączka MS*.

⁶ Kuria Prowincjalna Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Warszawie (KPSW), *Karta personalna F. Przybycienia MS*; APSK, *Dziennik podawczy 1958-1961*; tamże, KURP, t. 1:1926-1966, uchw. z 14 VI 1961 r.; ZPPW, *Relacja ustna ks. Fryderyka Przybycienia MS*.

wincji *Matki Bożej Królowej Polski*, zawierające głównie uchwały kapituł prowincjalnych z roku 1972, 1973, 1976 i 1985 r., także nie zawiera uwag co do wieku zakonnika kierującego nowicjatem.

Ustawodawstwo saletyńskie nie określało długości kadencji mistrza nowicjatu⁷. *Nowe prawo zwyczajowe prowincji* dodało jedynie uwagę, aby w czasie trwania tego samego nowicjatu bez wyraźnej konieczności nie zmieniać mistrza⁸. *Statuty prowincjalne* literalnie powtórzyły tę sugestię⁹. W ciągu ponad trzydziestu lat od wprowadzenia wspomnianej sugestii przełożeni saletyńscy dwukrotnie zmienili mistrza w czasie trwania nowicjatu. W styczniu 1973 r. mistrz ks. Zdzisław Przybycień został wikariuszem i katechetą nowo objętej przez saletyńców parafii Dębowiec, zaś w kwietniu 2003 r. mistrza ks. Andrzeja Zagórskiego kapituła wybrała asystentem prowincjalnym¹⁰.

Prawo saletyńskie wypowiada się szczegółowo o wymaganiach stawianym przełożonemu nowicjatu. Według *Konstytucji* mistrz miał „być mężem modlitwy i zjednoczenia z Chrystusem Panem, pokornym, poważnym, skromnym, uprzejmym oraz panem siebie i swoich słów, musi mieć sąd zdrowy i wolny od powodowania się względami ludzkimi i osobistymi”¹¹. Będąc wzorem cnót oraz zupełnego poświęcenia, miał wprowadzać nowicjuszy w arkana życia zakonnego, pokazując im wielkość powołania saletyńskiego, ich rolę i miejsce w zgromadzeniu i odkryć przed nimi zadania, które stawia Chrystus i Maryja w orędziu z La Salette¹². W podobnej tonacji wybrzmiewają pozostałe akty prawne saletyńców¹³.

Prawo saletyńskie, któremu mistrz miał być bezwzględnie posłuszny, zalecało mu częsty kontakt (przynajmniej raz w miesiącu) z prowincjałem. Wówczas rozmawiano głównie o sprawach związanych z funkcjonowaniem nowicjatu oraz oceniano postępy poszczególnych nowicjuszy¹⁴. Na barkach

⁷ *Konstytucje*, s. 94, p. 624; Rekordzista ks. Louis Beaup MS (1861-1936) pełnił funkcję mistrza nowicjatu blisko 40 lat. APSK, *Notice necrologique du reverend pere Louis Beaup*.

⁸ *Nowe prawo*, s. 19, p. 92.

⁹ *Statuty*, s. 12, p. 46.

¹⁰ APSK, *Karta personalna Z. Przybycień MS*; tamże, KURP, t. 2:1967-1980, uchw. z 11 I 1973 r.; KPSW, *Karta personalna A. Zagórski MS*.

¹¹ *Konstytucje*, s. 94-95, p. 625.

¹² Tamże, s. 95, p. 626-627.

¹³ *Nowe prawo*, s. 19, p. 92; *Statuty*, s. 11-12, p. 48; *Reguła*, s. 26, p. 38; APSK, *Teczka: Dokumenty domu zakonnego w Hurku 1928-1958 (Hurko)*, *Prawo Zwyczajowe Domowe Księża Misjonarzy Saletyńców w Hurku (z okresu międzywojennego)*; ASD, sygn. 89, *Prawo zwyczajowe nowicjatu*.

¹⁴ *Konstytucje*, s. 95, p. 627; P. Jamioł, *Dzieje Sanktuarium*, s. 241-251.

mistrza nowicjatu spoczywało wyłączne prawo i obowiązek troski o kształcenie intelektualne nowicjuszy. Większość wykładów i konferencji głoszonych nowicjuszom oraz ich rozkład i treść były dziełem mistrza. On też formował duchowo swoich podopiecznych. Przekazywał im treść *Konstytucji* i inne informacje związane z życiem zakonnym. Zaznajamiał ich z tajnikami rozmyślania, uczył życia przepojonego modlitwą i poddawania się wielu ćwiczeniom, które służą wykorzenieniu wad, opanowaniu namiętności i zdobyciu wielu cnót chrześcijańskich¹⁵. Jedyne osoby, które mogły ingerować w sposób i metody prowadzenia nowicjatu oraz dokonać korekt, byli prowincjał i jego rada¹⁶.

Z racji tego, że nowicjat egzystował w ramach konkretnego domu zakonnego, mistrz nowicjatu wraz ze swoimi podopiecznymi musiał podporządkować się ogólnym przepisom domowym i podlegał w sprawach związanych z przepisami domowymi miejscowemu przełożonemu¹⁷. Wyjątek stanowiła placówka w Hurku, której nadrzędnym celem w zamyśle władz prowincji była formacja nowicjuszy i nie realizowano tam innych dzieł zakonnych¹⁸. Przez wiele lat w Polsce, w Hurku (1929-1939), w Rzeszowie (1947-1951), w Dębowcu (1951-1952, 1964-1967, 1970) i w Krakowie (1991-1992) mistrz nowicjatu był jednocześnie przełożonym domu zakonnego, co znacznie upraszczało wiele formalnych procedur zakonnych. Przykładowo, wszystkie wyjątkowe sytuacje, jak danie dodatkowego dnia wolnego, wyjście do lekarza czy do apteki, wyjazd na pogrzeb czy zakupy związane z ubraniem nowicjusza, miały być konsultowane przez mistrza z przełożonym domu¹⁹. Do obowiązków mistrza nowicjatu należało badanie korespondencji, którą prowadził nowicjusz²⁰. Prowincjałowi i jego radzie

¹⁵ *Konstytucje*, s. 13, p. 63; *Statuty*, s. 12, p. 48-51; *Nowe prawo*, s. 19-20, p. 92-95; APSK, Teczka: *Prawo zwyczajowe wspólnot saletyńskich z lat 1947-1976* [PZWS (1947-1976)], *Regulamin Nowicjatu w Rzeszowie*, Rzeszów 3 XI 1948 r.; J. Mituś, *Jubileusz 50-lecia ślubów zakonnych*, „Unitas”, nr 3/2001, s. 8-9.

¹⁶ *Konstytucje*, s. 95, p. 629; *Nowe prawo*, s. 20, p. 97; *Statuty*, s. 13, p. 52; P. Wisz, *Formacja*, s. 92.

¹⁷ *Konstytucje*, s. 95, p. 629; APSK, Teczka: PZWS (1947-1976), *Prawo zwyczajowe Domu Rzeszowskiego*, Rzeszów 3 VI 1948 r.; ASD, sygn. 89, *Prawo zwyczajowe nowicjatu*.

¹⁸ APSK, Teczka: Hurko, *Prawo zwyczajowe domowe Księży Misjonarzy Saletynów w Hurku (z lat międzywojennych)*; tamże, M. Cymbor, *Wspomnienia z Hurka*.

¹⁹ *Konstytucje*, s. 97, p. 643; *Ogólne przepisy zwyczajowe Zgromadzenia Misjonarzy Matki Boskiej Saletyńskiej*, Dębowiec 1940, s. 84, 545.

²⁰ *Konstytucje*, s. 95, p. 631; APSK, Teczka: PZWS (1947-1976), *Prawo zwyczajowe Domu Rzeszowskiego*, Rzeszów 3 VI 1948 r.; tamże, *Prawo zwyczajowe nowicjatu w Dębowcu*

mistrz przedstawiał opinię dotyczącą powołania nowicjusza do złożenia pierwszych ślubów zakonnych lub niedopuszczenia do nich. Zanim ostatecznie zredagował na piśmie wyżej wymieniony dokument, musiał przeprowadzić konsultacje z wszystkimi profesami należącymi do domu zakonnego, gdzie egzystował nowicjat²¹.

Mistrz nowicjatu saletyńskiego posiadał też ważny przywilej. Gdy nie był członkiem rady prowincjalnej – a ta podejmowała wiążące decyzje w sprawach dotyczących nowicjuszy i nowicjatu – wówczas przełożeni prowincji musieli wcześniej zasięgnąć zdania mistrza w omawianych kwestiach²². Za każdym razem, gdy rada prowincjalna obradowała nad dalszym losem nowicjusza, na przykład w połowie nowicjatu, mistrz musiał wydać pisemną opinię o zainteresowanym²³. Mistrzowi nowicjatu podlegał socjusz²⁴. Przełożony nowicjatu prowadził księgi, w których odnotowywał ważne informacje, takie jak datę przyjęcie nowicjusza, obłóczyn, profesji, zgonu i wydalenia nowicjusza. Księgi te były przechowywane w archiwum nowicjackim, w którym też mistrz deponował wszelkie dokumenty dotyczące nowicjuszy, a zwłaszcza spisy ich rzeczy i zobowiązania braci nowicjuszy według specjalnego formularza²⁵. Niestety, w niektórych księgach nowicjackich brak nałożonych prawem informacji²⁶.

Mistrz wraz z socjuszem, jeśli nowicjusze mieli osobną jadalnię (np. w Dębowcu), towarzyszył im przy stole podczas posiłków. Miał on prawo, podobnie jak pozostali przełożeni domu, dać *Deo Gratias* podczas posiłków nowicjuszy. Wyznaczał książki, które nowicjusze czytali w jadalni w czasie posiłków²⁷. Przełożony nowicjatu w hierarchii domu zajmował miejsce tuż

z 1 IX 1973 r.; ASD, sygn. 89, *Prawo zwyczajowe nowicjatu*; ZPPW, *Relacja ustna ks. Fryderyka Przybycienia MS*.

²¹ *Konstytucje*, s. 95, p. 632-633; ASD, sygn. 46, *Korespondencja różna – nowicjat, postulat*; APSK, Teczka: *Opinie o nowicjuszach Misjonarzy Matki Bożej z La Salette*.

²² *Konstytucje*, s. 95-96, p. 634.

²³ Tamże, s. 13, p. 61; *Nowe prawo*, s. 12, p. 70; APSK, *Opinie o nowicjuszach Misjonarzy Matki Bożej z La Salette*.

²⁴ *Konstytucje*, s. 96, p. 635; *Nowe prawo*, s. 20, p. 96; *Statuty*, s. 13, p. 54.

²⁵ *Ogólne przepisy zwyczajowe*, s. 84, p. 544.

²⁶ ASD, ASD, *Registre du Noviciat de Pologne* (KN), t. 1:1924-1990, por. Archiwum Generalne Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Rzymie (AZSR), sygn. XV, L. Beaup, *Notes de Noviciat La Salette 1902-1924*; tamże, sygn. XIX-A-s, *Statistiques Novices 1860-1934*.

²⁷ *Ogólne przepisy zwyczajowe*, s. 12, p. 41; APSK, *Prawo zwyczajowe nowicjatu*.

po przełożonych miejscowych²⁸. Często prowincjał – jeśli nie mógł uczynić tego osobiście – korzystał z usług mistrza, polecając mu zdobyć wszystkie niezbędne informacje o postulancie pragnącym zostać członkiem zgromadzenia²⁹. Zawsze zaś prowincjał konsultował się z mistrzem nowicjatu i przełożonym miejscowym lub jego zastępcą, gdy podejmował decyzję o wydaleniu postulanta³⁰. Mistrz także zezwalał nowicjuszowi na kontakt z profesami, wyrażał zgodę na udanie się do rozmównicy³¹. Udzielał błogosławieństwa każdemu nowicjuszowi opuszczającemu klauzurę domu, tak przed wyjściem, jak i w czasie powrotu³².

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. zakazał mistrzowi słuchania spowiedzi nowicjuszy i żądania otwarcia przed nim sumienia, z wyjątkiem sytuacji, gdy sam nowicjusz dobrowolnie o to prosił, rozdzielając jurysdykcję mistrza in foro interno od jurysdykcji in foro externo. Nałożył też na mistrza obowiązek habitualnej obecności w domu nowicjackim³³. Przełożony nowicjatu mógł wydać podwładnemu, jeśli uznał za stosowne, zgodę na stosowanie dyscypliny lub noszenie włosiennicy. Dokumenty archiwalne i relacje nowicjuszów nie potwierdzają realizacji tej praktyki³⁴.

Mistrz nowicjatu miał także duży wpływ na przebieg rekolekcji w nowicjacie. Każdy rekolekcionista ustalał z nim zakres głoszonych nauk oraz treść rozmyślania na dzień następny. Jeżeli mistrz uznał to za stosowne i pożyteczne, w połowie rekolekcji mógł zezwolić podczas jednej rekreacji południowej na nieprzestrzeganie milczenia. W jego gestii leżała też zgoda na pracę w czasie ćwiczeń rekolekcyjnych³⁵. Ponadto w czasie rekolekcji mistrz musiał zaakceptować wykaz wad sporządzonych przez samego nowicjusza, które autor zobowiązany był odczytywać przynajmniej co dwa tygodnie³⁶. Przy-

²⁸ *Konstytucje*, s. 7, p. 23.

²⁹ Tamże, s. 8-9, p. 33; *Nowe prawo*, s. 3, p. 19; *Statuty*, s. 8, p. 28.

³⁰ *Konstytucje*, s. 11, p. 47; *Statuty*, s. 9, p. 29; ASD, sygn. 46, *Korespondencja różna – nowicjat, postulat*.

³¹ *Konstytucje*, s. 14, p. 68; APSK, *Prawo zwyczajowe nowicjatu*; ASD, sygn. 89, *Prawo zwyczajowe nowicjatu*.

³² *Konstytucje*, s. 14, p. 75.

³³ M. Daniluk, K. Klauza, *Podręczna encyklopedia instytutów życia konsekrowanego*, Lublin 1994, s. 197; J. Bar, *Prawo zakonne po Soborze Watykańskim II*, Warszawa 1977, s. 175.

³⁴ *Konstytucje*, s. 16, p. 87; ZPPW, *Relacje ustne*: ks. Antoni Ciuła MS, ks. Fryderyk Przybycień MS.

³⁵ *Ogólne przepisy zwyczajowe*, s. 15, p. 62, 67.

³⁶ Tamże, s. 15, p. 68; APSK, *Porządek dzienny rekolekcji w nowicjacie*, Dębowiec 1952.

najmniej raz, zwykle koło dziewiętnastego dnia miesiąca, mistrz rozmawiał z każdym ze swoich podopiecznych o postępach w formacji, udzielając mu rad i wskazówek³⁷. Ponadto wymagano, aby protokół pierwszej profesji zawierał oprócz podpisu składających, odbierającego i urzędowych świadków, podpis mistrza nowicjatu³⁸. W praktyce często brak tego podpisu³⁹.

Mistrzowie saletyńscy w świetle statystyki

Do 2003 r. funkcję mistrza nowicjatu w Zgromadzeniu Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Polsce pełniło osiemnastu kapłanów. Poniższa tabela zawiera personalia mistrzów saletyńskich w Polsce wraz z dodatkowymi informacjami dotyczącymi ich posługi w nowicjacie.

Tabela 1: Wykaz mistrzów nowicjatu Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Polsce do 2003 r.

Lp.	Nazwisko i imię	Lata	Miejsce nowicjatu	Rok				Stopień naukowy
				urodzenia	I profesji	kapłaństwa	śmierci	
1.	Roux Eliasz	1916-1917	Dębowiec	1878	1896	1902	1949	dr filozofii dr teologii
2.	Gauthier August	1924-1929	Dębowiec					dr filozofii dr teologii
		1929-1935	Hurko					
		1957-1961	Dębowiec	1884	1901	1907	1961	
3.	Połom Alojzy	1935-1936	Hurko	1898	1921	1928	1936	dr filozofii dr teologii
4.	Krzyworączka Stanisław	1937-1939	Hurko	1907	1928	1935	1990	
5.	Czarnik Franciszek	1947-1951	Rzeszów	1909	1928	1935	1952	

³⁷ *Ogólne przepisy zwyczajowe*, s. 15, p. 65; APSK, *Prawo zwyczajowe nowicjatu*; ASD, sygn. 89, *Prawo zwyczajowe nowicjatu*.

³⁸ *Ogólne przepisy zwyczajowe*, s. 11, p. 29

³⁹ APSK, *Księga profesji zakonnej Polskiej Prowincji Zgromadzenia Misjonarzy Matki Bożej z La Salette*, (KPZS), t. 1:1925-1951, t. 2:1951-1957, t. 3:1952-2006; tamże, *Protokoły profesji zakonnej Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Polsce 1915-1925* [Pr.PSP (1915-1925)]; ASD, *Księga profesji zakonnej w Dębowcu* (KPZD), t. 1:1930-2006.

6.	Gandawski Alojzy	1950- 1951	Dębowiec	1911	1931	1937	1977	mgr teologii
7.	Zawisza Stanisław	1951- 1957	Dębowiec	1901	1920	1926	1970	lic. teologii bak. filozofii
8.	Przybycień Fryderyk	1961- 1967	Dębowiec	1931	1951	1957		
		I-VII 1970						
		1985- 1989						
		IV-IX 2003						
9.	Gotkowski Eugeniusz	1967- 1969	Dębowiec	1927	1952	1957		
10.	Wojtunik Henryk	1969- II 1971	Dębowiec Kraków	1931	1954	1960		mgr teologii
11.	Wojtunik Marian	II-IX 1971	Dębowiec	1923	1948	1953	1975	
12.	Przybycień Zdzisław	1971 - I 1973	Dębowiec	1932	1953	1959	1990	
		1981- 1985						
13.	Ciuła Ludwik	I-IX 1973	Dębowiec	1932	1953	1958	1984	
14.	Hamielec Augustyn	1973- 1979	Dębowiec	1942	1959	1966		
15.	Czuchra Zbigniew	1979- 1981	Dębowiec	1934	1965	1968		
16.	Kuder Andrzej	1989- 1997	Dębowiec	1951	1978	1984		inż. elektryk
17.	Krzyszucha Józef	1991- 1992	Kraków	1962	1981	1987		mgr teologii
18.	Zagórski Andrzej	1997- 2003	Dębowiec	1962	1983	1989		dr teologii

Źródło: APSK, KURP, t. 1:1926-1966, t. 2:1967-1980, t. 3:1980-1988, t. 4:1988-1994, t. 5:1994-1998, t. 6:1999-2004; tamże, KPZS, t. 1:1925-1951, t. 2:1951-1957, t. 3:1952-2006; tamże, *Karty personalne*: L. Ciuła MS, F. Czarnik MS, A. Gauthier MS, A. Gandawski MS, S. Krzyworączka MS, Z. Przybycień MS, M. Wojtunik MS, S. Zawisza MS; AZSR, *Fiche du personnel*: E. Roux MS, A. Połom MS; tamże, *Notice biographique A. Gauthier MS*; tamże, sygn. XV, L. Beaup, *Notes de Noviciat La Salette 1902-1924*; tamże, sygn. XIX-A-s, *Statistiques Novices 1860-1934*; tamże, sygn. XIX-E-H-a, *Registre des Professions Communauté des Missionnaires de Notre Dame de La Salette 1856-1926*; tamże, sygn. XIX Ehd, *Registre des Ordinations (1878-1935)*; APSW, *Karty personalne*: E. Gotkowski MS, A. Hamielec MS, J. Krzyszucha MS, A. Kuder MS, A. Połom MS, F. Przybycień MS, A. Zagórski MS; ASD, KN, t. 1:1924-1990, tamże, KPZD, t. 1:1930-2006.

Nowicjat saletyński w Polsce działał w czterech miejscowościach: w Dębowcu (1916-1917, 1924-1929, 1950-2003), w Hurku (1929-1939), w Rzeszowie (1947-1951) i w Krakowie (1969-1970, 1991-1992). W dwóch miejscowościach – w Dębowcu i w Hurku – mistrzem był ks. A. Gauthier, w Krakowie i w Dębowcu – ks. H. Wojtunik, ponadto w Hurku ks. A. Połom i ks. S. Krzyworączka, w Rzeszowie – ks. F. Czarnik, w Krakowie ks. J. Krzyszycha. Pozostali kierowali nowicjatem w Dębowcu. Do 1939 r. mistrzami było czterech kapłanów, pozostali po w drugiej wojnie światowej, przy czym tylko ks. A. Gauthier przed i po drugiej wojnie światowej.

Dwa razy zdarzyło się, że w tym samym czasie było po dwóch mistrzów, którzy urzędowali w dwóch odrębnych siedzibach nowicjatu, formując różnych nowicjuszy. Od lipca 1950 r. przez rok urzędowali: w Rzeszowie ks. F. Czarnik, a w Dębowcu ks. A. Gandawski. Drugi przypadek miał miejsce między 25 I a 27 VII 1970 r., kiedy funkcję mistrza w Krakowie sprawował ks. H. Wojtunik, zaś w Dębowcu ks. F. Przybycień formował do życia zakonnego ks. Juliana Fiedenia, długoletniego kapłana diecezji przemyskiej. Powyższa sytuacja nie miała miejsca w latach 1991-1992, choć tytuł mistrza nowicjatu przypisany jest formalnie dla dwóch kapłanów. Pełniący obowiązki mistrza nowicjatu w Dębowcu ks. A. Kuder, po zmianie koncepcji formacji w polskiej prowincji, przez rok nie miał pod swoją pieczę żadnego nowicjusza, zaś w Krakowie, w domu zakonnym przy ul. Wiślniej, formację nowicjacką pod kierunkiem mistrza ks. J. Krzyszychy przechodził jeden nowicjusz.

Szesnastu mistrzów nowicjatu saletyńskiego było narodowości polskiej, pozostali dwaj, ks. A. Gauthier i ks. E. Roux, wywodzili się z Francji. Trzem księżom: ks. A. Gauthier, ks. F. Przybycieniowi i ks. Z. Przybycieniowi przełożeni prowincji powierzyli kierowanie nowicjatem więcej niż jeden raz.

Najdłużej funkcję mistrza pełnił ks. A. Gauthier – czternaście i pół roku (zmarł w czasie jej pełnienia), następnie ks. F. Przybycień – jedenaście lat, ks. A. Kuder – dziewięć lat, potem ks. S. Zawisza – sześć i pół roku, księża: A. Hamielec, Z. Przybycień i A. Zagórski po sześć lat, ks. F. Czarnik – cztery lata, ks. Z. Czuchra – trzy lata, ks. E. Gotkowski i ks. S. Krzyworączka – po dwa lata, księża: H. Wojtunik – półtora roku, ks. A. Gandawski, ks. J. Krzyszycha, ks. A. Połom i ks. E. Roux byli mistrzami przez rok, zaś najkrócej – osiem miesięcy – ks. L. Ciuła i ks. M. Wojtunik.

Najmłodszymi mistrzami okazali się: dwudziestodwuletni ks. J. Krzyszycha, następnie ks. S. Krzyworączka i ks. F. Przybycień, przy pierwszej nominacji mający po trzydzieści lat. Kolejnych dziewięciu przełożonych nowicjatu, w tym ks. F. Przybycień, obejmując drugi raz funkcję znalazło

się w przedziale wiekowym od trzydziestu jeden do czterdziestu lat, księża: E. Gotkowski i A. Gauthier, gdy po raz pierwszy zostawali mistrzem, w chwili nominacji mieli po czterdzieści lat, o rok starszy od nich był ks. L. Ciuła, ks. Z. Czuchra liczył czterdzieści pięć lat, czterdzieści osiem lat miał ks. M. Wojtunik, czterdzieści dziewięć ks. Z. Przybycień, gdy przełożeni po raz drugi powierzyli mu kierowanie nowicjatem, pięćdziesiąt ks. S. Zawisza i pięćdziesiąt cztery ks. F. Przybycień w momencie trzeciej nominacji. Najstarszym kapłanem, któremu przełożeni powierzyli opiekę nad nowicjuszami, był ks. A. Gauthier. Przejmując po raz drugi w swoim życiu ster nowicjatu, liczył siedemdziesiąt trzy lata. Zmarł w trakcie pełnienia tejże funkcji w siedemdziesiątym szóstym roku życia. Niewiele mniej lat miał ks. F. Przybycień – siedemdziesiąt dwa, gdy w kwietniu 2003 r. przełożeni polskiej prowincji po raz czwarty powierzyli mu obowiązki mistrza nowicjatu.

Kapłan S. Zawisza jako mistrz formował w nowicjacie czterech przyszłych mistrzów (ks. L. Ciuła, ks. E. Gotkowski, ks. Z. Przybycień, ks. H. Wojtunik), podobnie jak ks. A. Gauthier (ks. A. Gandawski, ks. F. Czarnik, ks. A. Hamielec, ks. S. Krzyworączka), ks. A. Gandawski był mistrzem ks. F. Przybycienia, zaś ks. F. Czarnik wychowywał w nowicjacie ks. M. Wojtunika, mistrz F. Przybycień formował ks. Z. Czuchrę, ks. A. Kuder był w nowicjacie kierowanym przez mistrza ks. A. Hamielca, mistrz ks. Z. Czuchra opiekował się w nowicjacie ks. J. Krzyszychą, zaś ks. A. Zagórskiego czas nowicjackiej formacji związał z mistrzem ks. Z. Przybycieniem⁴⁰. Mistrzem dla księży Francuzów oraz dla ks. A. Połoma i S. Zawiszy w La Salette we Francji i w Suzie we Włoszech był ks. Louis Beaup⁴¹.

Spośród mistrzów aż stu ośmiu nowicjuszy, w tym osiemdziesięciu dziewięciu przed drugą wojną światową, formował ks. A. Gauthier, dziewięćdziesięciu ks. F. Przybycień., siedemdziesięciu sześciu ks. Z. Przybycień, siedemdziesięciu trzech ks. A. Kuder, czterdziestu dziewięciu ks. S. Zawisza. Pozostali mistrzowie, sprawujący urząd przełożonego nowicjatu krócej, formowali mniejszą liczbę nowicjuszy. Mistrzowie: ks. L. Ciuła, ks. A. Połom, ks. E. Roux, ks. H. Wojtunik, ks. M. Wojtunik i ks. J. Krzyszycha formowali mniej niż dziesięciu nowicjuszy, przy czym ostatni z wymienionych opiekował się w Krakowie tylko jednym nowicjuszem. Księża L. Ciuła, Z. Czuchra, A. Gandawski, J. Krzyszycha, E. Roux, H. Wojtunik i M. Wojtu-

⁴⁰ ASD, KN, t. 1:1924-1990; tamże, *Kronika nowicjatu w Dębowcu*, (Kr.ND), t. 1:1924-1981; tamże, KPZD, t. 1:1930-2006.

⁴¹ AZSR, sygn. XV, L. Beaup, *Notes de Noviciat La Salette 1902-1924*; tamże, sygn. XIX-A-s, *Statistiques Novices 1860-1934*.

nik wychowywali w nowicjacie jedynie kandydatów, którzy w przyszłości mieli zostać kapłanami w zgromadzeniu saletyńskim. Mistrzom ks. S. Krzyworączce i ks. A. Połomowi przyszło kierować nowicjatami, w których formowano tylko kandydatów na braci zakonnych, zaś pozostali formowali zarówno do stanu brackiego, jak i kapłańskiego. Ponadto księży A. Gauthier, E. Gotkowski, A. Hamielec, A. Kuder, F. Przybycień, piastując funkcję mistrza nowicjatu saletyńskiego przygotowywali do życia zakonnego kapłanów diecezjalnych lub zakonnych, którzy zgłosili akces do zgromadzenia saletyńskiego⁴².

Wszyscy mistrzowie saletyńscy mogą pochwalić się nowicjuszami, którzy złożyli pierwszą profesję zakonną. Najwięcej – osiemdziesięciu profesów zakonnych – związanych było z ks. A. Gauthier, siedemdziesięciu dwóch doprowadził do ślubów zakonnych ks. Z. Przybycień, siedemdziesięciu ks. F. Przybycień, sześćdziesięciu sześciu ks. A. Kuder, czterdziestu dwóch ks. A. Hamielec, trzydziestu pięciu ks. S. Zawisza, trzydziestu ks. A. Zagórski, dwudziestu pięciu ks. Z. Czuchra, siedemnastu ks. A. Gandawski, trzynastu ks. F. Czarnik, zaś pozostali mistrzowie doprowadzili do złożenia pierwszej profesji zakonnej mniej niż dziesięciu nowicjusz⁴³.

Więcej informacji statystycznych związanych z posługą mistrzów saletyńskich w odniesieniu do liczby nowicjusz i profesów zawiera poniższa tabela.

Tabela 2: Saletyńscy mistrzowie a liczba nowicjuszów i profesów.

Lp.	Mistrz nowicjatu	Liczba nowicjusz				Liczba profesów			
		Klerycy	Bracia	Księża	Razem	Klerycy	Bracia	Księża	Razem
1.	Gauthier August	73	34	1	108	58	22		80
2.	Ciuła Ludwik	3			3	3			3
3.	Czarnik Franciszek	10	6		16	10	3		13
4.	Czuchra Zbigniew	26			26	25			25
5.	Gandawski Alojzy	18			18	17			17

⁴² ASD, KN, t. 1:1924-1990, t. 2: 1992-2006; AZSR, sygn. XV, L. Beaup, *Notes de Noviciat La Salette 1902-1924*; tamże, sygn. XIX-A-s, *Statistiques Novices 1860-1934*.

⁴³ APSK, KPZS, t. 1:1925-1951, t. 2:1951-1957, t. 3:1952-2006; tamże, Pr.PSP (1915-1925); ASD, KPZD, t. 1:1930-2006.

6.	Gotkowski Eugeniusz	9	2	1	12	7	1	1	9
7.	Hamielec Augustyn	40	6	1	47	36	6		42
8.	Krzyszzy- cha Józef	1			1	1			1
9.	Krzywo- rączka Stanisław		12		12		6		6
10.	Kuder Andrzej	67	5	1	73	60	5	1	66
11.	Połom Alojzy		4		4		4		4
12.	Przybycień Fryderyk	82	7	1	90	67	2	1	70
13.	Przybycień Zdzisław	70	6		76	67	5		72
14.	Roux Eliasz	7			7	3			3
15.	Wojtunik Henryk	6			6	6			6
16.	Wojtunik Marian	4			4	4			4
17.	Zagórski Andrzej	32	3		35	27	3		30
18.	Zawisza Stanisław	46	3		49	33	2		35

Źródło: APSK, KURP, t. 1:1926-1966, t. 2:1967-1980, t. 3:1980-1988, t. 4:1988-1994, t. 5:1994-1998, t. 6:1999-2004; tamże, KPZS, t. 1:1925-1951, t. 2:1951-1957, t. 3:1952-2006; ASD, KN, t. 1:1924-1990, t. 2:1992-2006; tamże, KPZD, t. 1:1930-2006, tamże, Kr.ND, t. 1:1924-1981, t. 2:1981-1985, t. 3:1986-1993, t. 4: 1993-1996, t. 5:1997-2003.

Z osiemnastu mistrzów saletyńskich czterech kapłanów było doktorami. Trzech z nich (ks. A. Gauthier, ks. A. Połom, ks. E. Roux) legitymowało się doktoratami zarówno z teologii, jak i filozofii, czwarty – ks. A. Zagórski – był doktorem teologii. Saletyńscy mistrzowie nowicjatu uzyskali stopnie doktorskie na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Mistrz ks. S. Zawisza miał licencjat z teologii i bakalaureat filozofii, przy czym filozofię kończył we Fryburgu w Szwajcarii, zaś teologię we Fryburgu, w Suzie (Włochy) i w Tournai (Belgia). Magistrami teologii byli ks. A. Gandawski (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie), ks. J. Krzyszycha (Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie) i ks. H. Wojtunik (Katolicki Uniwersytet Lubelski). Pozostałym mistrzom saletyńskim nie dane było zwieńczyć podstawowo-

wych studiów filozoficzno-teologicznych stopniami naukowymi, ponieważ uczelnie, które kończyli nie posiadały prawa do ich nadawania, zaś przełożeni saletyńscy zważywszy na braki personalne w prowincji nie mogli sobie pozwolić na wysłanie zakonników na dalsze studia specjalistyczne. Mistrz ks. A. Kuder przed wstąpieniem do nowicjatu saletyńskiego ukończył pięcioletnie studia na Wydziale Elektrotechniki Protechniki Automatyki i Elektroniki Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie uzyskując 30 VI 1976 r. tytuł inżyniera elektryka. Studia w Instytucie Filozoficzno-Teologicznym Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Dębowcu ukończyli księża: A. Gandawski, F. Czarnik i S. Krzyworączka. Absolwentami Studium Generalnego OO. Dominikanów w Krakowie byli księża: L. Ciuła, A. Gotkowski, F. Przybycień i Z. Przybycień. Dwaj z nich, ks. L. Ciuła i Z. Przybycień, w roku akademickim 1953/1954 pierwszy rok teologii ukończyli jako studenci „Domesticum UJ” w Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Mistrz ks. H. Wojtunik studiował filozofię w Studium Generalnym OO. Dominikanów i w Wyższym Seminarium Duchownym Księży Misjonarzy na Kleparzu w Krakowie, zaś teologię na Wydziale Teologicznym KUL. Ksiądz M. Wojtunik pięcioletnie studia filozoficzno-teologiczne odbył na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Mistrzowie ks. Z. Czuchra i ks. A. Hamielec ukończyli studia filozoficzno-teologiczne w Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Krakowie, w ramach którego działał rozwiązany w 1954 r. przez komunistów Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego, przekształcony z czasem w Papieski Wydział Teologiczny, a następnie przez Jana Pawła II w Papieską Akademię Teologiczną, której absolwentami byli ks. A. Kuder, ks. J. Krzyszczcha i ks. A. Zagórski⁴⁴.

⁴⁴ Studia i stopnie naukowe mistrzów nowicjatu saletyńskiego opracowano głównie na podstawie: Archiwum Księży Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu, *Catalogus studiorum philosophiae Congregationis Missionis s. Vincentii a Paolo (1953-1957)*; Archiwum Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie, sygn. XIII D 7, *Księga ocen Seminarium Duchownego w Lublinie z lat 1952-1961*; Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, sygn. II.3.9.1, *Księga ocen. Kurs zwyczajny A. Filozofia (1945/1946-1959/1960)*; tamże, sygn. II.3.9.2, *Księga ocen. Kurs zwyczajny A. Teologia (1947/1948-1959/1960)*; tamże, sygn. II.3.10.1, *Księga protokołów egzaminów magisterskich po kursie zwyczajnym na Wydziale Teologicznym K.U.L. (czerwiec 1959-czerwiec 1964)*; Archiwum Kolegium Filozoficzno-Teologicznego Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, *Liber Studiorum Conventus Ssmae Trinitatis S. Ordinis Praedicatorum Cracoviae (1890-1972)*; Archiwum Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, *Teczki personalne studentów*: A. Kuder, J. Krzyszczcha, A. Zagórski; Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, sygn. WT II 197-201 206, *Ankiety wpisowe studentów Wydziału Teologicznego lat 1948-1952*; tamże, sygn. WT II 206, *Ankiety wpisowe studentów Wy-*

Księża – A. Gauthier, A. Połom, S. Krzyworączka w Hurku, F. Czarnik w Rzeszowie, A. Gandawski, S. Zawisza (1951-1952) i F. Przybycień podczas, gdy drugi raz obejmował obowiązki mistrza w Dębowcu – jak już wcześniej wspomniano – pełnili jednocześnie obowiązki przełożonego domu zakonnego⁴⁵. Od 1952 r., z dwoma wyjątkami, kiedy w Dębowcu nowicjatem kierował ks. F. Przybycień (1965-1967, 1970), zaś w Krakowie w latach 1991-1992 ks. J. Krzyszycha, mistrz poświęcał się wyłącznie pracy formacyjnej i nie powierzano mu żadnych funkcji i obowiązków związanych z duszpasterstwem i kierowaniem wspólnotą domową. Wyjątek stanowiły funkcje radnego domowego⁴⁶. Wcześniej, do 1952 r. zdarzało się, że mistrz oprócz funkcji przełożonego pełnił jeszcze inne obowiązki, np. ks. F. Czarnik w Rzeszowie proboszcza parafii, katechety, ekonoma domowego. Ponadto księża: A. Gauthier, F. Czarnik, L. Połom i S. Zawisza pełniąc funkcję mistrza należeli do rady prowincjalnej, co dodatkowo pochłaniało im czas i nakładało na ich barki wiele nowych obowiązków i zapewne w jakiś sposób odbijało się na jakości formacji nowicjackiej. Warto tu dodać, że większość z kierujących nowicjatem w przyszłości, nie pełniąc już obowiązków mistrza, należeć będzie do rady prowincjalnej, zaś z mistrzów prowincjałami byli ks. A. Gauthier (1950-1952), ks. A. Hamielec (1994-1997), ks. J. Krzyszycha (1997-2003) i ks. S. Zawisza (1958-1964)⁴⁷.

działu Teologicznego 1952/1953 Rok V; tamże, sygn. WT II 268, Księga ewidencji dyplomów magisterskich wydanych w latach 1945-1950; Archiwum Wyższego Seminarium Duchownego w Katowicach, sygn. B12, Listy egzaminacyjne: 1951-1956; APSK, Katalog egzaminów z kursów filozofii i teologii Instytutu Filozoficzno-Teologicznego Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Dębowcu 1928-1939; tamże, Katalog egzaminów z kursów filozofii i teologii, t. 1:1948-1974; tamże, Karty personalne: L. Ciuła MS, F. Czarnik MS, A. Gauthier MS, S. Krzyworączka MS, Z. Przybycień MS, M. Wojtunik MS, S. Zawisza MS; KPSW, Karta personalna A. Kuder MS; AZSR, sygn. XIX-F-1m, Statistiques Scolastiques de Fribourg notes d' examens 1915-1926; tamże, Fiche du personnel: E. Roux MS, A. Połom MS; tamże, Notice biographique A. Gauthier MS.

⁴⁵ APSK, KURP, t. 1:1926-1966, t. 2:1967-1980, t. 3:1980-1988, t. 4:1988-1994; tamże, Karty personalne: F. Czarnik MS, A. Gandawski MS, A. Gauthier MS, S. Krzyworączka MS, A. Połom MS, S. Zawisza MS; KPSW, Karta personalna J. Krzyszycha MS.

⁴⁶ APSK, KURP, t. 1:1926-1966, t. 2:1967-1980; tamże, Kronika Zgromadzenia Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Polsce (Kr.ZSP), t. 2:1902-1952; ASD, Księga uchwał rady domowej klasztoru w Dębowcu, t. 1:1947-1972, t. 2:1972-1996, t. 3:1997-2006; tamże, Kr.KD, t. 1:1945-1956, t. 2:1962-1968, t. 3:1970-1973, t. 4:1988-1992, t. 5: 1992-1994, t. 6:1994-1997, t. 7:1998-2003.

⁴⁷ APSK, P. Jamioł, *Zarząd prowincjalny w historii*, „Unitas”, 1996, nr 5, s. 12-15; tenże, *Saletyni*, s. 230-233.

W pracy formacyjno-wychowawczej przełożonemu nowicjatu pomagał zwykle socjusz, który „towarzyszył nowicjuszom podczas prac ręcznych, posiłków, rekreacji, rozrywek, spacerów i wycieczek (...) i zastępował mistrza we wszystkim, co dotyczy nowicjatu w czasie jego nieobecności”⁴⁸. Z pięcioma socjuszami współpracowali trzej mistrzowie: ks. A. Gauthier [ks. Michał Herbut (1924-1926), ks. Stanisław Kociuba (1926-1928), ks. Michał Bielak (1928-1929), ks. Julian Filoda (1957-1958), ks. Ludwik Ciuła (1959-1961)], ks. F. Przybycień [ks. Antoni Ciuła (1964-1965 1988-1989), ks. Eugeniusz Gotkowski (1965-1967), ks. Henryk Kuman (1885-1987), ks. Józef Krzyszycha (1987-1988), ks. Krzysztof Samborski (IV-IX 2003)] i ks. S. Zawisza [ks. Franciszek Żurawski (1951-1952), ks. Roman Wojtunik (1952-1953), ks. Franciszek Daniol (1953-1955), ks. Paweł Brożyna (1955-1956), ks. Tadeusz Piękoś (1956-1957)]. Po trzech socjuszów pomagało trzem kolejnym przełożonym nowicjatu: ks. F. Czarnikowi [ks. Tadeusz Bąk (1947-1948), ks. Edward Mokrzycki (1948-1949 1950-1951), ks. Stanisław Łach (1949-1950)], ks. A. Kuderowi [ks. Andrzej Zagórski (1989-1991), ks. Bogdan Kadłuczka (1993-1996), ks. Ryszard Pękala (1996-1997)] i ks. S. Krzyworączce [ks. Michał Cymbor (1937-1938), ks. Alojzy Gandawski (1938-1939), ks. Florian Szawan (VII-IX 1939)]. Po dwóch socjuszach miało dwóch mistrzów: ks. Z. Przybycień [ks. Marian Wojtunik (1971-1972), ks. Franciszek Gutter (1981-1985)] i ks. A. Zagórski [Krzysztof Mikuszewski (1997-2000), ks. Krzysztof Samborski (2000-2003)]. Z jednym socjuszem współpracowali: ks. Z. Czuchra [ks. Julian Fiedeń (1979-1981)], ks. A. Hamielec [ks. Julian Fiedeń (1975-1981)], ks. L. Ciuła [ks. Fryderyk Przybycień (II-VIII 1973)], ks. E. Gotkowski [ks. Henryk Wojtunik (1968-1969)], ks. A. Gandawski [ks. Franciszek Żurawski (1950-1951)], ks. H. Wojtunik [ks. Tadeusz Rólka (1970-1971)], ks. M. Wojtunik [ks. Tadeusz Rólka (II-IX 1971)] i ks. E. Roux [ks. Juliusz Fuzat (1916-1917)]. Tylko dwaj mistrzowie, ks. J. Krzyszycha w Krakowie i ks. A. Połom w Hurku, samotnie, bez pomocy socjusza formowali nowicjuszy. Sześciu mistrzów (ks. L. Ciuła, ks. A. Gandawski, ks. E. Gotkowski, ks. J. Krzyszycha, ks. H. Wojtunik, ks. A. Zagórski), zanim objęło urząd przełożonego nowicjatu, pełniło funkcję socjusza⁴⁹.

⁴⁸ *Statuty*, s. 13, p. 55.

⁴⁹ APSK, KURP, t. 1:1926-1966, t. 2:1967-1980, t. 3:1980-1988, t. 4:1988-1994, t. 5:1994-1998, t. 6:1999-2004; P. Jamioł, *Saletyni*, s. 237-238; P. Wisz, *Formacja*, s. 97-101.

Mistrzowie saletyńscy w świetle wspomnień wychowanków

Dokładna lektura dokumentacji archiwalnej dotyczącej nowicjatów w Polsce w archiwach saletyńskich w Dębowcu, Krakowie, Rzeszowie i w Warszawie nie pozwala nam na postawienie zarzutów mistrzom nowicjatów dotyczących ich życia zakonnego, postawy moralnej czy też form i sposobów formacji nowicjackiej. Przełożeni saletyńscy na szczeblu prowincji z uznaniem wypowiadają się o posłudze mistrzów, podobnie jak kronikarze, historycy zgromadzenia czy autorzy wspomnień, opracowań, artykułów. Warto jednak przybliżyć sylwetki mistrzów, zwłaszcza tych, którzy już odeszli z tego świata – wszak żyjący mają jeszcze szansę ponownie wpisać się w dzieje saletyńskiej instytucji formacyjnej, więc w ich przypadku z ocenami warto poczekać – zwracając uwagę na charakterystyczne rysy ich posługi nowicjackiej.

W omawianym okresie pierwszoplanową postacią wśród mistrzów był ks. A. Gauthier. Wierny wytycznym *Konstytucji*, jawi się swoim wychowankom jako kapłan wychowawca-pedagog wielkiego formatu, prowadzący głębokie życie wewnętrzne. Duch prawdziwie zakonny, poczucie karności, umiłowanie zgromadzenia, głęboka pobożność, podsycana ciągle klasyką dzieł ascetycznych, zwłaszcza o treści mistycznej, sprawiały, że zachwycał świadectwem i życiem modlitwy swoich nowicjuszy. Był dla nich ojcem i wzorem, towarzysząc im – na ile pozwalał mu stan zdrowia – we wszystkich ćwiczeniach. Podziwiali go przy ołtarzu odprawiającego z przejęciem Mszę św., w czasie nabożeństw do Matki Bożej Saletyńskiej, której do końca zaufał, na konferencjach za rzetelność w przekazie prawd Ewangelii i precyzję interpretacji *Konstytucji*, a przede wszystkim za to, że był dla nich i z nimi, jak choćby w czasie żniw czy wykopków, gdzie „nie zawahał się zakasać rękawy” i ciężko pracować z nowicjuszami⁵⁰. Ci wiedzieli, że ich mistrz pragnie, aby wyrosli na dobrych zakonników Pięknej Pani, na gorliwych kapłanów Kościoła - przypominał im stale o tym na konferencjach i o to modlił się żarliwie przez całe życie, toteż serca nowicjuszy otwierały się przed nim, a on, „wytrawny znawca dusz, spokojnie i łagodnie a stanowczo brał do ręki dłuto i począł urabiać nasze dusze na modłę Ewangelii”⁵¹, roztropnie i umiejętnie w aksjologię chrześcijańską wszczepiając charyzmaty saletyńskie⁵².

⁵⁰ R. Wojtunik, *Wspomnienia z mego nowicjatu*, „Unitas”, 26 (1975), s. 105; M. Sajdak, *Śp. ks. Władysław Czosnek MS*, „Unitas”, 20 (1973), s. 60; P. Wisz, *Ojciec August Gauthier MS (1884-1961)*, „Unitas”, 2001, nr 3, s. 17-18.

⁵¹ B. Młynarski, *Na dwudziestopięciolecie*, PMBS, R. 29 (1949), nr 7, s. 12.

⁵² APSK, *Korespondencja ks. Augusta Gauthier MS z lat 1945-1959*; W *Kronice* czytamy: „Święta to była dusza, dobry człowiek, oddany Zgromadzeniu całym sercem i duchowe-

Mistrz ks. Z. Przybycień, człowiek wielkiej dobroci i ufności w Opatrzność Bożą, mocno związany z życiem zgromadzenia, kształtował nowicjusza przede wszystkim na zakonnika zatopionego w modlitwie. Preferował rozmyślanie, bez którego postęp duchowy byłby znikomy. Cenił je wyżej niż modlitwę ustną. Przypominał ciągle, aby nie zaniedbywali nigdy tej formy modlitwy. Mówił dużo o wyrzeczeniach, umartwieniu oraz przestrzegał przed niebezpieczeństwami płynącymi z nadmiernego otwarcia się na wartości proponowane przez zlaicyzowany świat⁵³.

Pierwszy historyczny mistrz nowicjatu saletyńskiego na ziemiach polskich w pamięci potomnych pozostawił bardzo dobre wrażenia. W swoim programie formacyjnym, zarówno w Małym Seminarium, jak i w nowicjacie, ks. E. Roux kładł ogromny nacisk na rozmyślanie, naukę i indywidualne rozmowy, promując duchowość z elementami orędzia z La Salette, pracowitość weryfikowalną również wysiłkiem intelektualnym i człowieczeństwo otwarte na potrzeby innych, zgromadzenia i Kościoła⁵⁴. Sam „ujmująco skromny, nie znosił żadnej sztucznej wyniosłości czy zarozumiałości (...) z gołębią prostotą serca (...) przekuwał charaktery na lepsze, umiejętnie odsiewał kłakol od ziaren pszenicy”, toteż o najbardziej krnąbrnym jego nowicjuszu po rocznej formacji możemy przeczytać, że „z nowicjatu wyszedł jako inny człowiek, pełen miłości dusz i ukochania ideału”⁵⁵.

Pierwszy po drugiej wojnie światowej mistrz dębowieckiego nowicjatu to zakonnik o dużych zdolnościach intelektualnych, cechujący się wysoką kulturą osobistą, umiłowaniem Ojczyzny i gorliwością zakonną. Oddany całym sercem Matce Bożej Saletyńskiej, porywał dla Niej nowicjuszy między innymi niezwykle kwiecistym, komunikatywnym, tworzącym przez odpowiedni dobór faktów logiczną całość językiem wykładów oraz ojcowską troską, co powodowało, że nowicjusze chętnie chcieli przebywać w jego obecności. Nawet gdy odszedł ze zgromadzenia, uczniowie nie zmienili

mu kształtowaniu młodych pokoleń”, APSK, Kr.ZSP, t. 2:1902-1952, s. 79; Ksiądz M. Sajdak MS napisał, że najbardziej ks. A. Gauthier „ceni za poczucie honoru, życiowy optymizm i świętość”, *Kto? Gdzie? Kiedy? Ks. Marian Sajdak*, PMBS-USA, R. 49 (1973), nr 3, s. 23.

⁵³ APSK, *Konferencje ks. Zdzisława Przybycienia MS*; P. Jamioł, *Dzieje Sanktuarium*, s. 251; tenże, *Ks. Zdzisław Przybycień MS (1932-1990). Duszpasterz szukający ludzi*, „Kwartalnik Gorlicki”, 17(2001), s. 19-24.

⁵⁴ *Śp. Ks. Dr Elias Roux, m.s.*, PMBS, R. 29 (1949), nr 11, s. 298-301; APSK, *Notice necrologique le Joseph Ryma z 5 II 1936 r.*; P. Wisz, *Ksiądz dr Elias Roux MS (1878-1949) wychowawca saletynów w Polsce*, „Unitas”, 2002, nr 1, s. 19-20.

⁵⁵ *Śp. Ks. Dr Elias Roux, m.s.*, s. 297-300.

o nim zdania, życzliwie wspominając nadal czas nowicjatu, z wdzięcznością dziękując ks. A. Gandawskiemu za odkrycie przed nimi głębi powołania chrześcijańskiego w zgromadzeniu saletyńskim⁵⁶.

Nowicjuszom saletyńskim Dębowca ks. S. Zawisza dał się poznać jako wzorowy zakonnik, dobry wychowawca, wymagający wiele od samego siebie i od współbraci. Drobiazgowy sposób egzekwowania punktów regulaminu, bez taryfy ulgowej dla słabości ludzkiej, a przy tym surowy i sugestywny wygląd sprawiały, że po pierwszym spotkaniu nowicjusz postrzegał go raczej jako mistrza-żandarma niż ojca. Pod przykrywką kazuistycznej postawy krył się jednak zakonnik o dobrym sercu, choć z trudem przychodziło mu to okazać na zewnątrz. Gdy widział nowicjusza sumiennie spełniającego wszystkie obowiązki, walczącego ze słabościami, starał się go zrozumieć i pomóc mu poprzez konkretne dyrektywy – a miał ogromny bagaż doświadczeń na polu formacji – i zwykle dochodziło do obustronnej akceptacji wymagań i oczekiwań, zaś nowicjusz odkrywał w mistrzu ojcowski wizerunek, tym bardziej, że wszystkich przytłaczał wielką gorliwością w życiu zakonnym i sumiennością w pracy duszpasterskiej⁵⁷.

Mistrz ks. F. Czarnik, kapłan o szerokiej wiedzy, wierny Matce Bożej Saletyńskiej, swą konsekwencją i gorliwością dał przykład nowicjuszom, jak żyć ideałami Piękną Pani i kochać Kościół Chrystusowy, za co ci byli mu wdzięczni⁵⁸.

Zakończenie

Próbując ocenić z perspektywy czasu formacyjne wyniki mistrzów saletyńskich należy podkreślić ich walory umysłowe, nieskazitelną moralność i duchowość przesiąkniętą charyzmą zgromadzenia. Dzięki umiejętnościom pedagogicznym oraz sztuce perswazji łatwo docierali do podopiecznych nie tylko przez upomnienia i szafowanie karami, ale przede wszystkim poprzez

⁵⁶ APSK, Z. Gandawska, *Wspomnienia o ks. Alojzym Gandawskim*, Czudec 12 V 1990 r.; P. Jamioł, *Dzieje Sanktuarium*, s. 135-136; P. Wisz, *Formacja*, s. 97.

⁵⁷ APSK, *List ks. Franciszka Daniola MS do ks. Piotra Jamiola MS*, Olivet 18 IV 1991 r.; A. Grotkowski, *Moje spotkanie ze śp. ks. Stanisławem Zawiszą*, „Unitas”, 27 (1975), s. 147-150; *Nekrolog śp. ks. Stanisława Zawiszy MS (1901-1970)*, PMBS-USA, R. 46 (1970), nr 10, s. 21-23.

⁵⁸ ZPPW, *Relacje ustna ks. Józefa Mitusia MS spisana przez P. Wisza w Rzeszowie 1 VIII 2001 r.*; J. Mituś, *Jubileusz 50-lecia ślubów zakonnych*, „Unitas”, 2001, nr 3, s. 8; P. Wisz, *Formacja*, s. 97.

przykład własnego życia i posiadany autorytet. Wzór modlitewnego zaangażowania, pełen spokoju, stały tok formacyjny w ramach wytycznych *Konstytucji*, połączony z oryginalnością w sposobie bycia formatora, któremu ustawodawca nie zabraniał położenia większego nacisku na pewien aspekt formacyjny, sprawiały, że niektórzy pozostali w pamięci formowanych jako wychowawcy różniący się nieco strategią wychowawczą, nadając pewne ryty polskim nowicjatom.

SUMMARY

Masters of the Saletinian noviciate till 2003

Hundred years passed in 2002 since Missionaries of the Saint Mary of La Salette arrived to Poland. During this time the Saletinians undertook in Poland many various priestly and formation acts resulting from their charisma, among others they kept a noviciate, in which they prepared candidates for monastic life for a year. The Saletinian noviciate was active in four localities: in Dębowiec near Jasło (1916-1917, 1924-1929, 1950-2003), in Hurko near Przemyśl (1929-1939), in Rzeszów (1947-1951) and Cracow (1969-1970, 1991-1992). Eighteen Saletinians fulfilled the function of the noviciate master, priest August Gauthier for the longest time. Master was usually assisted in the formation work by a noviciate sociate. Over five hundred and eighty candidates for monastic life passed through the Saletinian noviciate, out of which near four hundred and ninety became the professed monks for the first time.